

mop was, een der getuigen nota bene, om je te begieren!, hij was gewoon gekomen, had geen sou om een rok te leenen. . . . Jan was hem haast te lijf gegaan, zoo woedend. Nou volgens mij was hij toen al, maar hij beweert dat zijn vrouw hem gek heeft gemaakt. Die ging natuurlijk ook schilderen, dat kon hij niet velen. Jaloersch zeg! Zij verkocht meer dan hij, een leerares in de scheikunde. Haar baantje had zij opgegeven omdat hij naar het zuiden wilde. Maar hij houdt bij hoog en laag vol, om hem gek te maken door óók te gaan schilderen. Dat kon hij wel tien keer achter elkander zeggen: „Alsof een léérarès kan schil-de-ren! Een lee-ra-res in de schei-kun-de!” Ik hoor het hem nog zeggen: schei-kun-de, met nadruk op elke lettergreep. Ik snapte er niks van en vroeg weleens: Waarom toch niet? Dan scheen hij te stikken van woede en zei: Jij bent net zoo. Alle vrouwen zijn net zoo, vloekte en zei geen woord meer.

. . . . De vlucht van zijn gedachten, dien nacht op mijn kamer! Met heftige breed uitslaande armgebaren, als een wild geworden schimmenspel nageschaduwd op het zwak beschenen vlak van een muur, vocht hij met zijn denken. Moeizaam worstelde zijn stem de woorden uit zijn keel onder een opstandigen drang om de aan zijn kunst gestelde grenzen te ontkennen als alle grenzen, elke gebondenheid en vooral die aan wat zij, de botterikken, de stommelingen!, werkelijkheid noemen. Een vrije, een absolute schilderkunst, die zichzelf wetten stelt, net als de muziek! Want zie-je, er bestáát geen werkelijkheid. Heb je dan nooit opgemerkt, dat een ding nooit op dat ding van een oogenblik geleden lijkt? Het wisselt van gezicht als een mensch. Hoe kunnen ze dan zeggen, dat je de werkelijkheid moet schilderen? Van tweeën een. Of de werkelijkheid bestaat, maar dan is zij steeds aan zichzelf gelijk, of er is geen werkelijkheid. Zij bestaat niet. Wie scheidt, doet niets dan de vormen van zijn eigen geest verwezenlijken. Dát is kunst. Wat hebben hun ellendige dingetjes, hun landschapjes en hun stilleventjes en hun portretten ermee te maken? Denk toch eens even aan Bach of Dosto of Rembrandt! Maar ze begrijpen Rembrandt net zoo min. Geen snars snappen ze ervan. Ze denken dat de Nachtwacht of de Staalmeesters Rembrandt is. Ze moeten altijd ponden vleesch hebben en meters linnen. Rembrandt? . . . een paar van zijn etsen en teekeningen, waar het wezenlijke van zijn werkelijkheid leeft. Die heeft zoo min iets te maken met de hunne als met die van de burgers die hij schilderde om geld te verdienen. . . .

* * *

Den volgenden dag terug, naar de tentoonstelling. Voor zijn naaktteekening, de vlamme die mij zijn naam terug had gebracht, hoorde ik: — Vindt u het mooi?, achter mij een onbekende stem, waarvan ik huiverde; week-warm met een schrijning van ongenezen zeer.